

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ خیرالدين حفظه الله تعالى

موضوع:

احکام؛ نماز؛ نماز جماعت

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: صبا

تاریخ: ۱۳۹۸/۱۰/۴

با تشکر از شما عالمان همیشه پاسخگو. احکام نماز جماعت و پیوستن به جماعت از رکعات دوم و سوم چیست؟ آیا اگر ارکان نماز را زودتر از امام به جای آوریم، موجب بطلان نماز می‌شود؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۸/۱۰/۱۶

لطفاً به نکات زیر توجه فرمایید:

۱. ترک کردن نماز جماعت جز در صورت عذر جایز نیست؛ به دلیل سخن خداوند که فرموده است: «وَأَذِّنُوا مَعَ الرَّائِعِينَ»؛ «به همراه رکوع کنندگان رکوع کنید» و به دلیل روایت رسیده از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم که در آن آمده است: «مَنْ سَمِعَ النِّدَاءَ فَلَمْ يَأْتِهِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ إِلَّا مِنْ عُدْرٍ»؛ «هر کس اذان را بشنود و به جماعت نیاید، نمازی برای او نیست، مگر اینکه عذری داشته باشد» و روایتی دیگر که در آن آمده است: «لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَ بِالصَّلَاةِ فَتَقَامَ، ثُمَّ أَمُرَ رَجُلًا فَيَصَلِّيَ بِالنَّاسِ، ثُمَّ أَنْطَلِقَ مَعِيَ بِرِجَالٍ مَعَهُمْ حُزْمٌ مِنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ، فَأَحَرَّقَ عَلَيْهِمْ بَيْوتَهُمْ بِالنَّارِ»؛ «قصد کرده‌ام که دستور دهم نماز جماعت بر پا شود، سپس مردی را بگویم که مردم را نماز دهد، سپس به همراه مردانی که هیزم به همراه دارند به سوی کسانی بروم که در نماز جماعت حاضر نمی‌شوند، پس خانه‌هایشان را بر سرشان به آتش بکشم» و این نظر اوزاعی، أحمد، أبو ثور، داود و ابن منذر است و مراد از عذر هر چیزی است که به عسر و حرج می‌انجامد؛ مانند بیماری، بارندگی، یخبندان، تاریکی، ناامنی و گرمای شدید؛ به دلیل سخن خداوند که فرموده است:

۱. البقرة / ۴۳

۲. مسند ابن الجعد، ص ۸۵؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۲۶۰؛ سنن الترمذی، ج ۱، ص ۱۳۹؛ صحیح ابن حبان، ج ۵، ص ۴۱۵؛ المستدرک علی الصحیحین للحاکم، ج ۱، ص ۲۴۵؛ السنن الکبری للبیهقی، ج ۳، ص ۵۷

۳. صحیح البخاری، ج ۱، ص ۱۵۸؛ صحیح مسلم، ج ۲، ص ۱۲۳؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۲۵۹

www.alkhorasani.com

بَیِّنَاتُ الْإِسْلَامِ مِنْ صَوَاهِرِ الشَّيْخِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ حَفْظَةُ اللَّهِ تَعَالَى

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾^۱؛ «خداوند برای شما آسانی می‌خواهد و برای شما سختی نمی‌خواهد» و فرموده است: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ﴾^۲؛ «خداوند نمی‌خواهد که برای شما تنگنایی قرار دهد». با این حال، اگر عسر و حرج قابل تحمل باشد، بهتر است که تحمل شود؛ چنانکه از ابن اُمّ مکتوم روایت شده است: «قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي رَجُلٌ ضَرِيرُ الْبَصَرِ شَاسِعُ الدَّارِ وَلَيْسَ لِي قَائِدٌ يَلَاثِمُنِي، فَهَلْ لِي رُخْصَةٌ أَنْ أَصَلِّيَ فِي بَيْتِي؟ قَالَ: هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: لَا أَجِدُ لَكَ رُخْصَةً»^۳؛ «گفتم: ای رسول خدا! من مردی نابینا هستم و خانه‌ام دور است و همراه مناسبی ندارم که دستم را بگیرد، پس آیا اجازه دارم که نمازم را در خانه بگزارم؟ فرمود: آیا اذان مسجد را می‌شنوی؟ گفتم: بله، فرمود: اجازه نداری».

۲. اقتدا به امام در نماز جماعت واجب است؛ چراکه بدون آن نماز جماعت شکل نمی‌گیرد؛ چنانکه روایت شده است: «إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ»^۴؛ «جز این نیست که امام قرار داده شده است تا به او اقتدا شود» و آن با سه چیز تحقق می‌یابد:
یکم اینکه مأوم جلوتر از امام نایستد؛ چراکه اگر جلوتر از امام بایستد، به او اقتدا نکرده است.

دوم اینکه مأوم به قدری از امام یا کسی که به او متصل است دور نباشد که یکی از جماعت محسوب نشود.

سوم اینکه مأوم هیچ یک از اعمال نماز را عمداً پیش از امام انجام ندهد؛ چنانکه روایت شده است: «سَقَطَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مِنْ فَرَسٍ فَجَحَشَ شِقُّهُ الْأَيْمَنَ، فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَصَلَّى بِهِمْ قَاعِدًا وَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنْ اقْعُدُوا، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ: إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ فَلَا تَحْتَلِفُوا عَلَيْهِ وَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، فَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ قُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعِينَ»^۵؛ «پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم از اسب افتاد و پهلویش آسیب دید، پس بر او وارد شدند و او نشسته آنان را نماز داد و به آنان اشاره کرد که بنشینید، پس چون سلام داد فرمود: امام برای این قرار داده شده است که به او اقتدا شود، پس بر خلاف او عمل نکنید و هرگاه تکبیر گفت، تکبیر گوید و هرگاه به رکوع رفت، به رکوع روید و هرگاه گفت: سمع الله لمن حمده بگویید: ربنا و لك الحمد و هرگاه سجده کرد، سجده کنید و هرگاه نشسته نماز گزارد، همه نشسته نماز گزارید» و روایت شده است: «أَمَّا يَخْشَى الَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ

۱. البقرة / ۱۸۵

۲. المائدة / ۶

۳. مسند أحمد، ج ۳، ص ۴۲۳؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۲۶۰؛ سنن أبي داود، ج ۱، ص ۱۳۴؛ السنن الكبرى للبيهقي، ج ۳، ص ۵۸

۴. صحيح البخاري، ج ۱، ص ۱۷۹؛ صحيح مسلم، ج ۲، ص ۱۸؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۳۹۲

۵. صحيح البخاري، ج ۱، ص ۱۷۹؛ صحيح مسلم، ج ۲، ص ۱۸؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۳۹۲

أَنْ يُحَوِّلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ؟^۱؛ «آیا کسی که قبل از امام سرش را بلند می کند نمی ترسد که خداوند سرش را به سر الاغ تبدیل کند؟!»

بنابراین، هر کس یکی از این سه شرط را رعایت نکند، نمازش فرادا محسوب می شود.

۳. هرگاه مأموم قرائت قرآن توسط امام را می شنود، باید سکوت کند و گوش بسپارد؛ به دلیل سخن خداوند که فرموده است: **﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾**^۲؛ «هرگاه قرآن قرائت می شود، به آن گوش بسپارید و سکوت کنید باشد که مورد رحمت قرار گیرید» و هرگاه نمی شنود، بهتر است که برای خود قرائت کند؛ چنانکه از اهل بیت روایت شده است: **«إِذَا كُنْتَ خَلْفَ إِمَامٍ تَتَوَلَّاهُ وَتَتَّقِي بِهِ فَإِنَّهُ يُجْزِيكَ قِرَائَتَهُ وَإِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ تَقْرَأَ فَأَقْرَأْ فِيمَا يُخَافُ فِيهِ، فَإِذَا جَهَرَ فَأَنْصِتْ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾»**^۳؛ «هرگاه پشت سر امامی بودی که او را می پسندی و به او اعتماد داری، قرائت او برای تو کافی است و اگر خواستی که قرائت کنی، پس در نمازی قرائت کن که امام به اخفات قرائت می کند، پس هرگاه به جهر قرائت کرد، سکوت کن؛ چراکه خداوند بلندمرتبه فرموده است: <و سکوت کنید باشد که مورد رحمت قرار گیرید>».

۴. ملحق شدن به امام در رکوع جایز است؛ به دلیل سخن خداوند که فرموده است: **﴿وَأَزْكُوا مَعَ الرَّائِعِينَ﴾**^۴؛ «به همراه رکوع کنندگان رکوع کنید»؛ چنانکه از اهل بیت روایت شده است: **«إِذَا أَدْرَكَتِ الْإِمَامَ وَقَدْ رَكَعَ فَكَبَّرْتَ وَرَكَعْتَ قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ فَقَدْ أَدْرَكَتِ الرُّكْعَةَ وَإِنْ رَفَعَ الْإِمَامُ رَأْسَهُ قَبْلَ أَنْ تَرَكَعَ فَقَدْ فَاتَتْكَ»**^۵؛ «هرگاه امام را در حالی یافتی که به رکوع رفته است، پس تکبیر گفتی و به رکوع رفتی پیش از آنکه سرش را بردارد، به رکعت رسیده ای و اگر امام سرش را برداشت پیش از اینکه به رکوع بروی، رکعت را از دست داده ای». هر چند برای مأموم در صورتی که فرصت دارد، بهتر است که دو بار تکبیر بگوید، بار نخست به نیت تکبیره الإحرام و بار دوم به نیت تکبیر رکوع و در صورتی که فرصت ندارد، واجب است که تکبیره الإحرام بگوید؛ چراکه نماز بدون تکبیره الإحرام آغاز نمی شود و آن از تکبیر رکوع کفایت می کند و این معنای روایت رسیده از اهل بیت است که در آن آمده است: **«إِذَا جَاءَ الرَّجُلُ مُبَادِرًا وَالْإِمَامُ رَاكِعٌ أَجْزَأُ أَنْ تَكْبِيرَهُ وَاحِدَةً لِدُخُولِهِ فِي الصَّلَاةِ وَالرُّكُوعِ»**^۶؛ «هرگاه کسی از راه رسید در حالی که امام به رکوع رفته است، یک تکبیر برای داخل شدن به نماز و رفتن به رکوع او را کفایت می کند».

۵. کسی که به رکعت اول امام نرسیده، رکعتی که به آن رسیده است را رکعت اول خود قرار می دهد

۱. صحیح البخاری، ج ۱، ص ۱۷۰؛ صحیح مسلم، ج ۲، ص ۲۸؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۳۰۸

۲. الأعراف / ۲۰۴

۳. تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۳۳

۴. البقرة / ۴۳

۵. من لا یحضره الفقیه لابن بابویه، ج ۱، ص ۳۸۹؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۴۴

۶. المحاسن للبرقی، ج ۲، ص ۳۲۶؛ من لا یحضره الفقیه لابن بابویه، ج ۱، ص ۴۰۷؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۳، ص ۴۵

و رکعت یا رکعات باقی مانده را پس از سلام امام به جای می آورد؛ چنانکه از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده است: «مَا أَذْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا»؛ «هر چه (از نماز جماعت) که به آن رسیدید را به جای آورید و هر چه فوت شد را (به فرادا) کامل کنید». پس اگر در نماز دو رکعتی، به رکعت دوم امام رسیده است، رکوع و دو سجده را با او به جای می آورد و سپس بر می خیزد و رکعت باقی مانده را به فرادا می گزارد، هر چند بهتر است که بنشیند و پس از سلام امام برخیزد؛ چراکه این کار حضور بیشتر در جماعت است و تبعاً ثواب بیشتری دارد، بلکه برخاستن پیش از سلام امام مکروه است؛ چراکه صورت جماعت را بر هم می زند و ممکن است حواس نمازگزاران را پرت کند، بلکه گاه جایز نیست و آن هنگامی است که اتصال نمازگزاران به امام را قطع می کند و اگر در نماز سه رکعتی، به رکعت دوم امام رسیده است، رکوع و دو سجده را با او به جای می آورد و سپس با او می نشیند تا از تشهد خود فارغ شود و سپس با او بر می خیزد و حمد و در صورت امکان سوره ای دیگر را می خواند و سپس با او رکوع، دو سجده و تشهد را به جای می آورد و سپس به ترتیبی که گفته شد بر می خیزد و رکعت باقی مانده را به فرادا می گزارد و اگر در نماز چهار رکعتی، به رکعت دوم امام رسیده است، رکوع و دو سجده را با او به جای می آورد و سپس با او می نشیند تا از تشهد خود فارغ شود و سپس با او بر می خیزد و حمد و در صورت امکان سوره ای دیگر را می خواند و سپس با او رکوع و دو سجده را به جای می آورد و سپس با او بر نمی خیزد، بلکه می نشیند و تشهد را با اختصار یا سرعت بیشتر به جای می آورد و پیش از آنکه امام به رکوع رود، خود را به او می رساند و قرائت یا تسبیح را به جای می آورد و سپس با او به رکوع می رود و به ترتیبی که گفته شد، نماز را ادامه می دهد و به پایان می رساند و اگر در نماز چهار رکعتی، به رکعت سوم امام رسیده است، دو رکعت را با او به جای می آورد و سپس به ترتیبی که گفته شد بر می خیزد و دو رکعت باقی مانده را به فرادا می گزارد.

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوب هاشمی خراسانی
مجلس ائمه مجتهدین و علمای بزرگوار

۱. صحیح البخاری، ج ۱، ص ۱۵۶؛ صحیح مسلم، ج ۲، ص ۱۰۰

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوب هاشمی خراسانی حفظه الله تعالى

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.